

Ötösö: JELI JÓZSEF
Ötösös IDEJE: 1980.

TART: VISSZEMLEKEZÉSEK SAUANTO TOSKA BETYAKURA

4 lap

FÖLDRAJZI MUTATÓ: SONOBT MEGYE
STATISZTIKAI MUTATÓ: XVII,

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

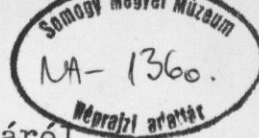

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROM'S

ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 4351-es TETELE ALÓL

4351/1980. adathár.

Visszaemlékezésből Savanyó Jóska betyáról

Somogy megye Hács községben 1946-ban Jancsikics János 96 éves aggastyánnal beszéltem, és a következőket mondotta el:

Savanyó Jóska, a betyár szép szál, derék ember volt, haja szeme barna volt, pörge bajuszt viselt. Mindig tiszta ruhában jelent meg. Télen nyáron csizmában járt. Egyenes testtartása a lóháton még csak szebben mutatott. Kellemes barátságos volt a megjelenése. Egyhelyben nem sokáig tartzkodott, mert mindig keresték a pandurok. Míg fiatalember volt a Balaton környékén fordult meg gyakran.

Savanyó Jóska betyár nem egyedül járt, voltak társai, Pigyerész Bandi, Madarász és még sokan mások. Majd így folytatta az idős ember - Én többször is találkoztam a betyár vezérrel. Nem szeretett sokat beszélni. Inkább csak hallgatott, vagy kérdezett. De a kérdései is olyanok voltak, hogy - az ember azon..., bizony nem igen ismerte ki magát. Akit személyesen nem ismert azzal bizalmatlan volt. Nagyon ovatos volt. Szerette a szép fehérnépeket. Azt is beszélték a falubeliek, hogy még Budapestről is uriasszonyok eljöttek hozzá a Baladonra. Arra még rá is fizetett, mert betegséget is összeszedett.

Béndek pusztán /Somogy megyében%Hács faluhoz 3 kilométer/a földbirtokosnak volt egy szép szobalánya, Jáger Katicának hívták. Savanyó Jóska szerette a lányt, és a szeretőjének fiúgyereke született a Jóskától. A földbirtokos megtudta, és a leányt az miatt a kastélyból elbocsátotta. A betyár azt megtudta. Katicát és a kisgyereket a fiát, akit Jóska névre anyakönyveztek.

Beke András Somogy megye Gyugy községhez tartozott Bokhegyi lakós a Katicát és a kisgyereket gondozta, mert a betyár azt elintézte és azért fizetett is.

Valamilyen uton-modon Savanyó Jóska tudomására jutott, hogy Béndek pusztai földbirtokos, Szöllősgyörökben az egyik uri családnál tartzkodott. Sőt! Ott késő éjszakáig szorakozott, Azt Savanyó Jóska megleste, hogy a földes ur mikor indult haza. A betyár lóháton vágatott a hintó elé.

Megállásra kényszerítette a parádés kocsist.-Mondotta Savanyó Jóska betyár vagyok!Jäger Katicának szeretője, és a kisgyerekének az apja!- A földbirtokos minden vonakodás nélkül a zsebébe nyult, és a pénzét akarta átadni.Nekem a pénze nem kell!-mondotta a betyár.Hanem a Katicát és a kisgyereket fogadja vissza a kastélyba-.Három nap mulva jövök,ha nem teljesíti a kérésemet leszámolunk!- Még csak annyit,hogy ha erről a találkozásunkról valakinek is beszél,egyik éjszaka jövök és nem állok magamért jót!

Tehát 3 nap ne felejtse el az ur!

Az egész környékben arról beszéltek,hogy Savanyó Jóska nem nézte le a szegény embereket.Sőt! Azokat segítette.Ezt a történetet én csak úgy tudom elmondani,hogy a testvérem Erzsébet elmondotta.Hogy korán reggel Gyugy községből Pisti fiával,aki annak idején olyan sutyó kölyök volt még.Gyalog mentek Lengyeltótiba vásárra.Utközben összetalálkoztak S a v a n y ó Jóska hires betyárral.Nagyon megijedtek, amikor azt kérdezte,hogy hová mennek?Őszintén megmondta a tesvérem,hogy a vásárra, s szeretne venni egy fejőstehenet, de mindjárt hozzá is tette,hogy kevés a pénze.Öreg jóságot keres, a pénzéhez mérten.Ugy tudom,hogy tallér pénz volt,de az is lehetséges,hogy korana,mindenre pontosan azért már én sem emlékezem.De azt tudom,hogy Savanyó Jóska betyár 40 pénzt adott a testvéremnek.Jó pénz volt, mert 2 éves előhasu üszöt vásárolt.Utközben megis bokrosodott, mert elszaladt,a népek segítették megfogni, különben jábor jóság volt.Az ilyen hasonlók miatt mi a betyárt szeretttük-mondotta közel százéves ember.

Savanyó Jóska szeretőjénél Béndekpusztán gyakran megfordult.A kastélyban idegenek is jártak.Egyik alkalommal ott rekedt,mert hirtelen nagy hó esett le.A Pandurok mindig keresték a betyárt,tudomásukra jutott,hogy a kastélyba tartozkodik.Savanyó Jóska kastélybeliek társaságában egész késő estig kártyázott.Betyár mindig vigyázott magára, akkor is jozan volt.

Váratlanul a kastélyba a pandurok érkeztek, mikor látták, hogy a betyár az urakkal kártyázott csak megdermedtek. - Jóska az én vendégem - mondta a földes ur. Utána a pandurok eltávoztak. Nagy hire is volt a környéken, hogy a betyárt még a vármegye pandurjai sem merték elfogni.

Azt is beszéltek az emberek, hogy a földes urnak az egyik nő testvérjét a betyár szereti, de később aztán nem is úgy volt, hanem a kisasszony volt csak szerelmes a betyárba, de a betyár a szerelmét nem viszonzta. Ott volt a Katacája, azt szerette.

Kérdeztem, hogy milyen volt a betyár öltözete?

Pásztor szür, azzal teritette le a paripáját is, fehér hosszú rojtos gatyá, magas tetejű kalap, nem nagy karimájú, széles fekete pántlika volt rajta, a kalapnak a színe inkább sötétszörke, vagy barna volt, diszes zsinor, fehér, vagy fekete inget viselt. Mindig csizma volt a lábán. Forgó pisztoly 2-3 is logott az oldalán. Ha beszélt valakivel, csipőre tette a kezét, és így fitogtatta a fegyverét. Ha a vármegye pandurjai keresték mindig kint a határban, a szabadban rejtőzött el. A paripája mindig mellette volt. Az pedig úgy be volt idomítva, hogy melléje fekütsen a mindenkor, bármilyen rosszidő is volt védelmet talált a lóva mellett.

Savanyó Jóska betyárnak mindig fiatal csikó paripája volt. Ő választotta ki, és ő is törte be, 2-3 évesnél idősebb lóva nem is igen volt, esetleg ha 4 éves. Kint a legelőn a ménesek közül mindig azt választotta ki amelyik éppen öneki megtepet. Helyette a régi paripáját ott hagyta. Ha a paripája megsebesült a tűzharcban, mert ..., bizony igen sokszor előfordult. Valamelyik csikósnak átadta. Ha csonttörés volt a lóvának, nem hagyta szenvedni agyonlőtte.

A fiatal csikokat sok mindenre betanította, hűségre, koplalásra, másembertől a lóva nem fogadta el a takarmányt. Láttam amikor a lóvával a gyepűt, ösvényt, árkokat, magaslángot ugratott át. Nagyon önfejű ember volt. Amit kieszelt azt hatörött, haszakat azt végrehajtotta. Arra is megtanította a lóvát, hogy ha ember, vagy állat közeledett feléjük, amikor pihet azt is jelezte.

Majd tovább az idős aggastyán így folytatta az elbeszélését: Egyik téli este, egész későig elmaradtuk a komámal a Somogyturi, földesuri erdőben, mert ott rész favágáson dolgoztunk. Mikor a favágást abbahagytuk, lesbe álltunk és lőtünk egy jó bikaborjut, sok szarvas volt az erdőbe. Az állatot félre huzzuk és sietünk fogatért haza. Egyszer csak a sötétből egy eréjese férfi hang szólt ránk " kik vagyok"? Parasztok! -Nevetek? Jancsikics János, -Hagyó István mondtuk, de nem éppen elég férfiassan, pedig mi sem voltunk éppen üres kézzel, meg aztán javabeli emberek is voltunk még.

Mondotta a betyár közelebb! Fel a kezekkel! Azt tettük amit mondott! Az volt a szava hozzánk, hogy nem találkoztunk. De hogy is árultuk volna el. Később úgy is megtudta volna. Mire mi vissza mentünk a betyár már nem volt ott. Így igaz, hogy akkor még a családuknak sem mertük elmondani, bizony, hogy nem.

Később mi történt a betyárral?

- Kérdeztem a János bácsitól. Hát kérem hallottam, hogy a vármegye pandurjai mégiscsak a betyárt elfogták a Balaton környéken és börtönbe csukták. Közben onnan kiszabadult. Utána már kevesebbet lehetett felőle hallani. Sokat betegeskedett, el voltak fagyva a lábai. Az utolsó években Balaton mentén egy barlangban rejtőzött el. A sok fázástól, fertőzött betegsége mint jobban elhatalmasodott, és saját fegyverével vetett végsőt életének.

Hogy a Balaton melyik kőbarlangjában halt meg a betyár, azt az elbeszélő nem tudta megmondani. De még azt is elmondotta, hogy sokan virágot visznek a történetek helyére, a régi uri asszonyok, akik szeretői voltak. -Barna földet evett a betyár teste és vért ivott rá. S a v a n y ó Jóska betyár cselekedetei"/Somogy, s Veszprém megyében az emberek ismeretében még mai napig is él. Nem tudom, hogy én amit itt most irtam, hogy ismert-e? Ha nem akkor mégis csak megérte a váradságomat, hogy 34 év után visszaemlékezésből megirtam.

Pécs, 1980 febr. 5.

Jeli József
Jeli József
Pécs